

LIBOR VYKOUPIĽ

GEORGE BANCROFT A „RANÁ ŠKOLA“ O AMERICKÉ REVOLUCI

Předložený příspěvek věnovaný úloze G. Bancrofta v americké historiografii týkající se období války za nezávislost navazuje na stať, která se zabývala nejstarší generací amerických historiků a jejich pojetím a hodnocením americké revoluce.¹ Hned na počátku je třeba připomenout, že Bancroft objektivně reprezentoval kvalitativně novou vlnu v americké historiografii. Jeho zásadní práce mu přinesla, podle mínění buržoazních historiků, místo „otce americké historiografie“.² I marxistická, především sovětská amerikanistika jej hodnotí pozitivně. „G. Bancroft začal novou etapu ve vývoji americké historiografie“, říká A. I. Utkin³ a N. N. Bolchovitinov jej doplňuje: „Významné místo mezi těmito autory (jsou mínění zakladatelé americké historické vědy) patří G. Bancroftovi — nejvýznamnějšímu americkému historikovi 19. století“.⁴ Obdobné hodnocení nacházíme i v kritických statích dalších sovětských historiků.

George Bancroft se narodil 3. října 1800 ve Worcesteru (stát Massachusetts) jako syn Aarona Bancrofta, duchovního a spisovatele.⁵ Absolvoval Phillips Academy v Exeteru (New Hampshire) a v osmnácti letech ukončil na Harvard College studium řečtiny. Jeho profesorem zde byl Edward Everett, který mu zajistil stipendium na další studium v Evropě. Během čtyř let, která tam strávil, navštěvoval přednášky na univerzitách v Göttingenu, kde získal r. 1820 doktorát filozofie, v Heidelbergu a na nedávno založené berlínské univerzitě, kde mu přednášel mimo jiné i Hegel. Kromě studia Bancroft v Evropě i hodně cestoval, a to nejen po Německu, ale i po Itálii, Francii a navštívil

¹ Vykoopil, L.: *Americká revoluce v pracích nejstarší generace amerických historiků*, SPFFBU c. 33, 5, 1986 s. 145—153

² Kraus, M.: *The Writing of American History*, Norman 1953, s. 127.

³ Utkin, A. I.: *Amerikanskaja istoriografija kolonial'nogo perioda*, in: *Osnovnyje problemy istorii SŠA v amerikanskoj istoriografii*, Moskva 1971, s. 33.

⁴ Bolchovitinov, N. N. (red.): *Istorija SŠA, d. I.*, Moskva 1963, s. 639.

⁵ Aaron Bancroft (1755—1839) byl mimo jiné autorem na svou dobu značně populárního Života G. Washingtona (*Life of Washington*, 1807) a zakladatelem Americké unitářské asociace.

i Londýn.⁶ Po návratu do Spojených států působil krátce na své alma mater. V roce 1823 pak založil, spolu s J. G. Cogswellem, Round Hill School v Northamptonu, přípravku (preparatory school), která brzy dosáhla mezi středními školami velmi dobré pověsti.⁷ Bancroft se v tomto období věnoval zejména německé literatuře a filozofii a na počátku 20. let 19. století začal přispívat do North American Review a American Quaterly Review. Jeho prvním knižně vydaným dílem byly Poemy (Poems, 1823), sbírka básní silně inspirovaných znalostí evropské literatury. Následovaly překlady některých evropských autorů z oblasti antických studií.⁸ Ve třicátých letech se Bancroft stále více zabývá dějinami, v r. 1830 opouští Round Hill School a posléze publikuje i svůj první historický článek.⁹ Ve stejné době vstupuje i do politiky, která se později stala druhou nejvýznamnější složkou jeho působení. Jako příslušník whigovské rodiny orientované federalisticky angažoval se v opozici proti vládnoucím republikánům, reprezentovaným tehdy prezidentem J. Q. Adamsem (prezident 1825—29), tzv. národním republikánům. Bancroft kandidoval za opozici do několika úřadů a po konstituování strany demokratických republikánů (později demokraté) zaujímal v jejím vedení významná místa. Byl aktivním stoupencem prvního prezidenta za demokratickou stranu Andrewa Jacksona (prezident 1829—37) a za jeho nástupce Martina Van Burena (1837—41) byl jmenován hlavním kolektorem bostonského přístavu. Významných úřadů dosáhl pak za presidentury Jamese Polka (1845—49), kdy byl členem jeho kabinetu jako ministr námořnictva (1845—46) a v letech 1846—49 vyslanec v Anglii. Jako člen vlády podporoval expanzionistickou politiku většiny v demokratické straně i v kongresu a stál plně za okupací Texasu i za anexí Oregonu. V letech 1868—74 pobýval v Berlíně, nejprve jako vyslanec v Prusku a od r. 1871 jako první vyslanec USA v Německém císařství.¹⁰ Zemřel 17. ledna 1891.

Bancroft se do povědomí historiků, ale i široké americké čtenářské obce zapsal především svým základním dílem — Dějinami Spojených států.¹¹ Tato obsáhlá publikace vyvolala hned po uveřejnění prvního svazku v r. 1834 širo-

⁶ V Göttingenu studoval Bancroft německou literaturu u Beneckeho, italskou a francouzskou literaturu u Bunsena a Artauda, orientální jazyky a novořečtinu u Eichhorna, přírodopis u Blumenbacha a dějiny a literaturu antiky u Dissena. V Heidelbergu mu přednášel krátce Schlosser. V Berlíně navštěvoval kromě přednášek Hegelových i lekce Schleiermacherovy. Mimo to navštívil v Jeně Goetha, v Miláně Manzoniho, v Římě Niebuhra, v Paříži se setkal s Alexandrem von Humboldtem.

⁷ Round Hill School byla přípravnou školou pro studium na vysoké škole a Bancroft ji orientoval ve směru svých tehdejších zájmů. Učila na ní celá řada německých politických emigrantů: Karl Follen, Franz Grund, Karl Beck aj. Srovnej: Bülow, F.: *Předmluva*, in: Bancroft, G.: *Geschichte der Amerikanischen Revolution*, Leipzig 1852, sv. I., s. II. Rada absolventů se později proslavila: J. L. Motley, Ellery Channing, G. E. Ellis, Theodore Sedgwick, aj.

⁸ Zásadní byly překlady Heerena (*Politics of Ancient Greece*, 1824) a Jacobse (*Latin Reader*, 1825).

⁹ Bancroft, G.: *The Bank of the United States*, North American Review, leden 1831.

¹⁰ Poznamenejme ještě, že jako vyslanec v Berlíně Bancroft neskrýval svoje sympatie k Bismarckovi a jeho vládě a za války prusko-francouzské zastával silně proněmecké stanovisko. Srovnej: De Wolfe Howe, M. A.: *Life and Letters of G. Bancroft*, sv. I.—II., New York 1908, sv. II., s. 225—226.

¹¹ Bancroft, G.: *History of the United States from the Discovery of the American Continent*, sv. I—10, Boston 1834—1874.

ký ohlas nejen ve Spojených státech, ale na celém světě.¹² Důkazem je i fakt, že se první díl v deseti letech dočkal deseti vydání a do r. 1875, tj. do vydání posledního svazku, vyšel celkem šestadvacetkrát. Později Bancroft svoji práci dovedl až do r. 1789 a znovu vydal s mírnými úpravami a především zkráceně v šesti svazcích.¹³

Mladý americký národ potřeboval velkého národního historika a tímto historikem se stal G. Bancroft. Jeho práce byla považována za autoritu a současně se stala i nejpopulárnějším vypsáním dějin koloniálního období, války za nezávislost a vzniku Spojených států amerických. Podle názoru významné autority v americké historiografii, Michaela Krause, se Bancroft stal „typickým představitelem své doby“, doby, která s sebou v Evropě i v Americe přinášela publikace mnohosvazkových prací z národních dějin.¹⁴

Bancroftovo dílo je velmi přesným obrazem základní koncepce národních dějin, která převládla v americké historiografii od 30. let 19. století. Bancroft je proto považován za zakladatele tzv. „rané školy“ nesoucí v sobě výrazné rysy historického romantismu. Teoreticko-metodologická východiska jeho názorů formovala jednak tehdejší americká společnost, jednak vliv rankovské metodologie. V Bancroftově díle objevíme „božský plán řízení světa“ i myšlenky o predestinaci. Najdeme zde i období rankovského evropocentrismu se silným nátlakem prusko-junkerského šovinismu a to v podobě amerikocentrismu s pořádnou dávkou lokálního patriotismu rodáka z Nové Anglie.¹⁵ Přes očividnou snahu autora podtrhnout rozhodující úlohu Nové Anglie v dějinách USA nelze mu upřít primát komplexního hodnocení a pojetí celonárodních dějin, v nichž válka za nezávislost tvoří jen jednu, byť i nejvýznamnější etapu. Poprvé tak byly dějiny USA předloženy čtenářům jako celek podrobený jednotlivým myšlenkám a podřízený vývoji. Primárním teoretickým východiskem Bancroftovy historické koncepce bylo idealistické schéma se zřejmým vlivem hegelovské filozofie dějin.¹⁶ V souladu s tímto schematem jsou dějiny projevem božské moudrosti, jejíž neměnné principy svým studiem historie postupně odhaluje. Úkolem historie je pak odkrytí „znaků morálního zákona v životě národů v každém pokolení“ a pochopení „intuice rozumu“.¹⁷

Na rozdíl od evropského romantismu v historii se jeho americký pendant neorientoval na kritiku současnosti z pozic glorifikované minulosti. Naopak. Od samého počátku měl liberálně buržoazní charakter, a proto směřoval cílevědomě k potvrzení faktu, že současná buržoazně-plantážnická Amerika

¹² Téměř bezprostředně po vydání prvního svazku byl proveden jeho překlad do dánštiny, následovala italtština, němčina a francouzština. 4.—6. svazek byly bezprostředně překládány do němčiny a vyšly v Lipsku jako: Bancroft, G.: *Geschichte der Amerikanischen Revolution*, sv. I.—III., Leipzig 1852—54. Toto vydání je pro nás nejnázřejší dostupným.

¹³ Bancroft, G.: *History of the United States of America from the Discovery of the Continent*, sv. 1—6, New York 1883—1885.

¹⁴ Kraus, M.: c. d., s. 126.

¹⁵ Podle názoru jednoho amerického historika Bancroft přehlížel celou Ameriku z Nové Anglie, podobně jako George Tucker z jihu, Frederick Turner ze západu a John Bach McMaster ze středozápadních států. Srovnej: Goldman, E. F.: *J. B. McMaster*, Philadelphia 1943, s. 133.

¹⁶ Umanskij, P. B.: *Vojna za nezávislost v Amerikanské buržoazní historiografii (XIX věk)*, in: *Kritika buržoazních koncepcí všeobecné istorii*, Kazaň 1973, sv. II., s. 66.

i její potenciální skvělý vývoj jsou jen zákonitým pokračováním neméně skvělé minulosti.¹⁸ Je proto jen pochopitelné, že při svém místy značně nekritickém vyzvedávání minulosti Bancroft a jeho škola obrátili pozornost především na období války za nezávislost. Ze stejných příčin na přední místa v americkém Pantheonu postavili politické vůdce a ideology americké revoluce.

Výše uvedené schéma vedlo Bancrofta k tomu, že jádro své práce věnoval právě americké revoluci, přičemž koloniální období chápal jen jako její prehistorii, prolog a nutný předpoklad. V prvním dílu Dějin Spojených států zachycuje snahy evropských zemí o zachycení se na americkém kontinentu. Tyto snahy — úspěšné i neúspěšné — ohraničuje rok 1666. Bancroft z tvrdého boje kolonistů o přežití vyvozuje vznik „amerických principů náboženské svobody“ a v podstatě svobody vůbec.¹⁹ Druhý díl kompozičně souvisí. Zahrnuje život kolonií mezi lety 1666 a 1689, kdy docházelo k častým neshodám mezi obyvatelstvem a představiteli metropole. Tyto rozpory vyvrcholily povstáním Nathaniela Bacona ve Virginii v r. 1676, v němž Bancroft vidí první zárodek revoluce. Slouží mu současně jako příklad americké touhy po nezávislosti. V Americe se rodí demokratická síla, zcela odlišná od evropských „tyraní“. Třetí díl má význam retardační. Před velkým revolučním rozmachem zpomaluje tok vyprávění a odbočuje od hlavní linie tím, že líčí podrobně a do hloubky situaci kolonií uprostřed indiánského obklíčení. Vrcholí rokem 1748.

V dalších dílech již nezadržitelně nastupuje vývoj určující podle Bancrofta ráz celého 18. století, vývoj neochvějně a cílevědomě směřující k revoluci. Všechny události jsou podřízeny tomuto nejvyššímu cíli a jsou chápány jako příprava na válku za nezávislost. Čtvrtý svazek zahrnuje období do konce sedmileté války (tedy do r. 1763) a další svazky jsou věnovány vždy po dvou hlavním etapám revolučního vývoje: 1763—74, 1774—75 a 1776—82. V těchto dílech jsou události rozebírány velmi podrobně; do největších detailů autor zachází při líčení zasedání Kontinentálního kongresu do vyhlášení nezávislosti Spojených států.

V roce 1876 provedl Bancroft první revizi svého díla a podstatně je zkrátil. Jeho rozsah omezil na šest svazků s tím, že vypustil především řadu pasáží, týkajících se koloniálního období. V roce 1882 publikoval Dějiny formování ústavy,²⁰ zahrnující období mezi léty 1782—89. Tuto práci pak připojil jako závěrečný svazek do svého posledního vydání Dějin Spojených států z let 1883—1885.

V jádru celé práce, kromě zmíněných metodologicko-teoretických předpokladů, leží soudobá americká buržoazní ideologie. Celým dílem proto jako červená nit prochází myšlenky nacionalismu a glorifikace amerického politického systému. Ty se pak spojují s dalším charakteristickým rysem, kterým je Bancroftův providencialismus. Vše v amerických dějinách se odehrálo podle

¹⁷ Bancroft, G.: *History of US...*, sv. V., s. 69—70. V originále „the vestiges of moral law through the practice of nations in every age“.

¹⁸ Srovnej: Dementjev, I. P.: *Razvitiije istoriografii SŠA ot vojny za nezavisimost do graždanskoi vojny*, in: *Istoriografija novogo vremeni stran Jevropy i Ameriki*, Moskva 1967, s. 186.

¹⁹ Utkin, A. I.: *c. d.*, s. 33.

²⁰ Bancroft, G.: *History of the Formation of the Constitution of the United States*, New York 1882, 2 svazky.

scénáře psaného božskou prozřetelností (Divine Wisdom), proto je americký národ přímo předurčen k tomu, aby se stal vzorem pro ostatní svět.²¹

U Bancrofta je tedy celá americká historie rozvinutím ideje, jejíž základy byly položeny již v počátcích existence Ameriky, ideje svobody. Rozvíjení této ideje se děje ve směru, který předurčuje božská prozřetelnost.²² Z tohoto pohledu byla zkoumána i koloniální perioda dějin Ameriky, ve které byl, podle autorova mínění, již obsažen zárodek později se vyvinuvších institucí. Počátky koloniální epochy v sobě nesly současně počátek tendencí k nezávislosti a z toho hlediska bylo povstání Nata Bacona ve Verginii „ranou předzvěstí“ budoucí nezávislosti Ameriky. „Zralost národa není ničím jiným, než pokračováním jeho mladosti“, říká Bancroft. „Duch kolonií již od samého počátku toužil po svobodě.“²³ Idea svobody transcendentálně prodělávala svoji evoluci, až se v příští, kulminační etapě realizovala do podoby vítězné revoluce. Pozitivní na této koncepci je, že do hry uvádí myšlenku vývoje, posloupnosti různých vývojových period, i když tento vývoj omezuje na pokrok duchovní (pokrok idejí) a nikoliv společenský. Třídní pohled byl Bancroftovi pochopitelně cizí a tak na americkou historii pohlížel z hledisek apriorní filozofie a jako kritérium ocenění jednotlivých period těchto dějin navrhol principy morálky, zbavené všeho třídního obsahu. Tímto způsobem určil místo, příčiny, charakter i význam americké revoluce.

Americká revoluce byla podle Bancrofta součástí božského plánu na zlepšení společnosti i jejích členů na cestě ke „zlatému věku“. Byla přirozeným a logickým projevem ducha amerických institucí a amerického národního uvědomění. V tomto smyslu byla její nevyhnutelnost založena na nezdočelném směřování Ameriky k pokroku a ve schopnosti Američanů směřovat, i přes obklopující je nepříznivé podmínky, ke svobodě.²⁴ Z tohoto hlediska bylo nevyhnutelné i vítězství revoluce nad jejími nepřáteli v čele s britskou tyranii, neboť „cožpak se mohli lidé protivit největšímu plánu prozřetelnosti?“²⁵ A potom, kdyby revoluce byla udušena, kde by pak „našla útočiště humanita?“²⁶

Když dokazoval bezpodmínečnou spravedlnost a revolučnost války za nezávislost, Bancroft ji zobrazoval jako boj sil „dobrá“ a „zla“. První byly pochopitelně zosobněny „americkými patrioty“. Tito vlastenci povstali „vedeni vědomím, že prozřetelnost od nich, obránců lidství, vyžaduje heroické sebeobětování.“²⁷ Druhá strana pak byla zastoupena „nelítostným monarchou Jiřím III.“ s jeho „nenávisť k reformám, antipatií . . . ke svobodě a k vládě lidu“ a jeho poddanými, kteří se rozhodli pro „válku proti lidské svobodě“.²⁸

²¹ Bancroft, G.: *History of US...*, sv. V., s. 69—70. K tomu srovnej: Smith, P.: *The Historian and History*, New York 1964, s. 177.

²² Bancroft, G.: *History of US...*, sv. I., s. 4.

²³ *Tamtéž*, sv. I., s. VI.

²⁴ *Tamtéž*, sv. IV., s. 308—311. Srovnej: Umanskij, P. B.: *Problemy pervoj amerikanskaj revolucii*, in: *Osnovnyje problemy istorii SŠA v amerikanskaj istoriografii*, Moskva 1971, s. 69.

²⁵ Bancroft, G.: *History of US...*, sv. VII., s. 23.

²⁶ *Tamtéž*, sv. IV., s. 308.

²⁷ *Tamtéž*, sv. IV., s. 5—6.

²⁸ *Tamtéž*, sv. IV., s. 197—198; s. 308. V originále „hatred of reform, and an antipathy to . . . freedom and to popular power“. „... made war on human freedom“.

Význam revoluce Bancroft vyvodil z dosažení jejího cíle, kterým bylo „vytvoření společenského svazku prostřednictvím konstituování svobody a tím osvobození národa ode všech nespravedlivých autorit“.²⁹ Výsledky revoluce podle Bancrofta bylo: vítězství „principu věčného míru a všeobecného bratrství“; nahrazení „pyšného imperia plebejskou demokracií“ (v čemž se především projevila „božská moudrost a láska“); což ve svém výsledku znamenalo, že „zazněl umíráček nad obdobím otroctví a nerovnosti“ a na jejich místo nastoupily „bratrství a rovnost“.³⁰ Specifickým rysem formování amerického národa byl ovšem fakt, že v USA se po velmi dlouhou dobu uchovalo otroctví. Bancroft i další romantičtí američtí historikové tuto skutečnost nebrali na vědomí. Maximálně v ní spatřovali nepatrnou temnou skvrnu na zářivé obloze americké demokracie. Daleko raději psali o svobodě, rovnosti a nezávislosti.

Když potom Bancroft konkretizoval tyto obecné abstraktní pojmy a vyčísloval konkrétní úspěchy revoluce, počítal k nim rovněž: „oddělení církve od občanských institucí“, kodifikaci svobody slova a tisku, „umožnění dalšího rozvoje průmyslu“ bez dosavadních pout, která jej svazovala, ale i „omezení a pranýřování obchodu s otroky“, „deklarování rovnosti všech občanů“.³¹ Bancroft jako buržoazní historik odmítající třídní podstatu revoluce jmenoval spolu s jejími skutečnými výsledky i takové, jakých buržoazní revoluce ve skutečnosti nikdy nemohla dosáhnout.

Nepochybným kladem Bancroftovy práce bylo jeho hluboké přesvědčení o revolučním charakteru války za nezávislost. V celém díle totiž nenazývá tuto etapu dějin USA jinak než revolucí. Jeho koncepce revoluce zahrnuje i tezi o „výjimečném radikalismu jejího charakteru“.³² Ale buržoazní historik Bancroft jakoby se okamžitě zalekl smělosti svého tvrzení, doplňuje okamžitě omluvnou poznámku o tom, že výsledky revoluce byly dosaženy „tak pokojnou cestou, že se ji neodvážil odsoudit ani konzervatismus“.³³ Bancroft považoval americkou revoluci za událost nikoliv náhodnou. Její příčiny však viděl jako projev vůle božské prozřetelnosti. „Americká revoluce,“ psal „neočekávaná v okamžiku vzniku, ... vyrostla přirozeně a neodvratně z řady minulých událostí prostřednictvím tvůrčího principu živé víry.“³⁴ Když vypočítával příčiny, pro které se kolonisté chopili zbraní, Bancroft někdy poukazoval na spoutávající charakter „koloniálního merkantilistického systému“ a na jeho vliv na „omezení obchodu“ kolonií.³⁵ Tento výklad se ale v jeho práci objevoval spíše nahodile a byl ojedinělý v interpretaci příčin revoluce. Bez toho, aby důkladně zkoumal třídní zájmy povstalců, Bancroft viděl hlavní příčiny války za nezávislost ve srážce neslučitelných principů svobody a tyranie, která došla do svého kulminačního bodu kolem r. 1774, kdy „odbila hodina americké re-

²⁹ *Tamtéž*, sv. IV., s. 12.

³⁰ Bancroft, G.: *History of USA ...*, sv. II., s. 319–327; sv. III., s. 482.

³¹ Bancroft, G.: *History of the United States of America ...*, sv. I.–VI., Boston 1876, sv. III., s. 9–13.

³² Bancroft, G.: *History of US ...*, sv. IV., s. 12.

³³ *Tamtéž*, sv. IV., s. 12.

³⁴ *Tamtéž*, sv. VII., s. 23.

³⁵ *Tamtéž*, sv. II., s. 43–47, 122, 157–158, 198–199; sv. V., s. 159; sv. VI., s. 72, 250. Srovnej: Уманский, П. Б.: *Проблемы первой ...*, s. 70–71.

voluce“, v níž povstal „lid kontinentu s nezdolnou energií, podřizuje se jednomu jedinému společnému impulsu“.³⁶ Postavit se této energii nebylo v sílách žádné politiky ani moci.

Bancroft přitom ignoroval dozrávání předpokladů války za nezávislost v koloniálním období, ať už to byly předpoklady ekonomické, politické či ideologické.³⁷ Ignorování skutečností z oblasti ekonomických a sociálních poměrů je Bancroftovi vlastní nejen při objasňování příčin americké revoluce. Celé dějiny USA jsou u něj rozvinuty pouze v politickém, diplomatickém, vojenském a náboženském aspektu, což plně odpovídalo jeho historické koncepci, podle níž se duch národa projevoval v jeho národních institucích a jejich studium bylo pak hlavním úkolem historika.³⁸

Síly, které vstupovaly do revoluce, jsou u Bancrofta rozestaveny podle velmi jednoduchého schématu: „zlo“ je představováno Angličany a „dobro“ zosobňují Američané. Bez ohledu na to, že měl k dispozici celou řadu pramenů, Bancroft odmítl seriózní analýzu složek široké koalice povstalců, průzkum vnitřních protikladů a rozporů v protibritském táboře. Tím, že představil Američany jako jednotnou a celistvou masu,³⁹ učinil krok zpět i oproti interpretaci revoluce, jak ji podávali američtí osvícenci 18. století — současníci a přímí účastníci těchto bojů. To, že odmítl odhalit pozice všech různorodých složek, které tvořily revoluční koalici, nejenže přivedlo Bancrofta k zjednodušenému a schematickému řešení složité a závažné otázky o rozmístění třídních a sociálních sil v americké revoluci, ale zapříčinilo i jeho hluboce mylné přesvědčení o absenci rozporů mezi povstalcí. To, že podtrhoval společné zájmy Američanů v revolučním období, odráželo jeho snahu prostřednictvím odvolání se na nedávnou historii apelovat na současníky a vést k vnitřní jednotě třídy a skupiny obyvatelstva zmítané ostrými rozpory a nacházející se na prahu občanské války.

Bancroft neskrblil chválou na vůdce revoluce jako byli G. Washington, J. Otis, P. Henri, S. Adams aj., které zobrazil jako nezištné vlastence, kteří svůj život zasvětili „službě svému a následujícím pokolením“.⁴⁰ Zvláště vysoko oceňoval v revoluci roli T. Jeffersona. Thomas Jefferson podle jeho slov více než kdokoliv jiný v tomto století „věřil v kolektivní rozum a uvědomění svých spoluobčanů a naslouchal jejich radám.“⁴¹

Vyvozovat z Bancroftem často používaných výroků o podílu „lidu“ na jednotlivých etapách války za nezávislost jako zhodnocení významné role lidových mas v revoluci by nebylo správné. Jak už jsme poznamenali výše, Bancroft nejen že nediferencoval, ale naopak soustavně podtrhoval plnou vnitřní jednotu pojmu „národ“. Skutečný vztah Bancrofta k nižším vrstvám americké společnosti se nám objevuje v záporné charakteristice Shaysova po-

³⁶ Bancroft, G.: *History of US...*, sv. VII., s. 21.

³⁷ V koloniální Americe Bancroft viděl především společnost svobodných a rovnoprávných občanů, přičemž zcela ignoroval aristokratické a teokratické tendence v jejím vývoji.

³⁸ V r. 1886 v pozdravné adrese Americké historické společnosti Bancroft, když vytyčoval hlavní úkoly historické vědy, opět k nim zařadil i studium „vývoje státu“ a „vkladu do souhrnu lidského vědění“. Cit. podle: Ausubel, H.: *Historians and their Craft*, New York 1951, s. 304.

³⁹ Bancroft, G.: *History of US...*, sv. VIII., s. 434.

⁴⁰ *Tamtéž*, sv. IV., s. 5—6.

⁴¹ *Tamtéž*, sv. VIII., s. 463.

vstání,⁴² v odsouzení utopické Browsonovy kritiky soukromého vlastnictví, ve vystoupení proti zavedení destihodinového pracovního dne a konečně i ve známých sympatiích k Bismarckovi a jeho vládě.⁴³

Bancroftova interpretace dějin USA a v souvislosti s tím i americké revoluce je hluboce prostoupena myšlenkou nacionalismu. Bancroft se neomezil na to, že proti sobě postavil modely republikánského uspořádání Ameriky a monarchistické Británie. Utvrzoval ve vědomí čtenářů přesvědčení, že následkem vítězství revoluce byly poprvé „prakticky“ uskutečněny ideály opravdové svobody, všeobecného štěstí, „rovnosti práv člověka“; že vytvoření vlády „ztotožňující se se zájmy lidu a zakládající se výhradně na jeho oddanosti“ byla zajištěna možnost neomezeného rozmachu země, což USA staví do pozice „modelu“ pro ostatní svět.⁴⁴

V Dějinách formování ústavy psal o americkém národu, který „neznal rozdílů podle původu, názorů, privilegovanosti tříd, vládnoucího náboženství, politické moci vlastnictví“.⁴⁵ Aby se podobná koncepce zdála čtenáři seznámenému se soudobou realitou alespoň trochu pravděpodobná, musel Bancroft provést daleko složitější operaci, než když šlo o odstranění bradavic z portrétu B. Franklina, který měl být reprodukován v jeho publikaci.

Protože nebyl v situaci, kdy by mohl zcela ignorovat fakt zachování otroctví i po revoluci, Bancroft byl nucen je ostře odsoudit. Současně se ale snažil zmírnit jeho význam v amerických dějinách tím, že je označoval za pouhou anomálii v systému americké demokracie, navíc anomálii spojenou především se zájmy britské komerční politiky⁴⁶ Bancroftův nacionalismus byl úzce spojen s názory na osobní kvality Američanů, které je přímo předurčovaly k vyplnění zvláštní mise v dějinách — mise nositelů „evangelia svobody“ pro ostatní svět.⁴⁷

Oslavování mystického národního ducha a nacionalistické myšlenky v podání Bancroftovy školy nepřerostly v otevřený šovinismus, jak jej známe např. z ideologie soudobé německé romantické školy. Ale tyto myšlenky v dostatečné míře odpovídaly potřebám mladé americké buržoazie, uspokojující své expanzionistické nároky dosud jen na úkor svých bezprostředních sousedů.⁴⁸ Skutečnosti však odporuje teze M. Krause, že Bancroft a jeho škola říkali „americkému lidu (resp. národu) to, co on sám chtěl o své minulosti slyšet“.⁴⁹ Správnější by bylo říci, že Bancroft mluvil nikoliv k národu, ale k té vládnoucí třídě, která usilovně pěstovala myšlenky nacionalismu a k tomu využívala i vhodné interpretace nejrevolučnějšího období dějin USA. A v tomto

⁴² Srovnej: Bancroft, G.: *History of the Formation . . .*, sv. II.

⁴³ De Wolfe Howe, M. A.: *c. d.*, sv. II., s. 225—226.

⁴⁴ Bancroft, G.: *History of US . . .*, sv. I., s. 1—2.

⁴⁵ T ý ž: *History of the Formation . . .*, sv. II., s. 324.

⁴⁶ T ý ž: *History of US . . .*, sv. I., s. 159.

⁴⁷ Američané byli podle něj „upřímněji věřící, lépe vzdělaní, s jasnějším rozumem a čistší morálkou“, než kterýkoliv jiný národ na světě. Srovnej: tamtéž, sv. VI., s. 474.

⁴⁸ Jako člen Polkovy vlády v úřadu ministra námořnictva Bancroft ukázal, že je straníkem teritoriální expanze USA. V pol. r. 1845 byl iniciátorem vyslání expedice kapitána J. Ch. Frémonta do Kalifornie s cílem vyvolat povstání a zajistit odtržení Kalifornie od Mexika. Srovnej: Egan, F.: *Frémont. Explorer for a Restless Nation*, Carden City 1977, s. 170.

⁴⁹ Kraus, M.: *c. d.*, s. 108.

smyslu G. Bancroft ve velké míře přispěl k vyplnění úkolu, o kterém psal v r. 1862 historik G. Adams: „To, co potřebujeme především, je škola — národní škola pro naše další pokolení“.⁵⁰ Není náhodou, že je Bancroftův nacionalistický akcent dodnes tak kladně hodnocen buržoazními historiky.⁵¹

Styl Bancroftova díla plně odpovídal obsahu. Bancroftovy Dějiny Spojených států jsou napsány emocionálně-patetickým stylem, přičemž souvislý tok vyprávění je často přerušován rétorickými odbočkami.⁵² Přesto nelze souhlasit s Ch. Andrewsem, který tvrdil, že autoři podobní Bancroftovi zanechali nám spíše literaturu, než „velkou historii“.⁵³

Bancroftovo dílo bylo totiž v americké historiografii prvním mnohasvazkovým vědeckým pojednáním, založeným na širokém okruhu dokumentárních materiálů, na využití amerických i řady evropských archivů.⁵⁴ Je to dílo s nedokonalým, ale přece jen vědeckým aparátem a s provedenou elementární kritikou pramenů. Většina Bancroftových předchůdců se omezila na okruh pramenů, který jim byl z toho kterého důvodu znám a blízký. Bancroft se na rozdíl od nich pustil širokým záběrem do shromažďování všech dostupných pramenů a to nejen v Americe, ale také za svého působení v Anglii, Německu, Francii a v dalších státech Evropy. Založil tak široce pojatou badatelskou základnu, kterou sám vyčerpal jen zčásti.

V práci s dokumenty byl Bancroft nedůsledný. Z množství pramenných materiálů si vybíral pouze ty, které zapadaly do jeho koncepce. A i u těch často zapomíná citovat nebo je formálně upravuje. Přesto na jeho kritice pramenů stavěly všechny další školy v americké historiografii. V dalších vydáních Dějin Spojených států Bancroft několikrát vylepšoval styl i vědeckost svého díla, i když zachoval všechny základní myšlenky.

⁵⁰ Adams, H., Adams, Ch.: 21. XI. 1862; *A Cycle of Adams Letters*, ed. W. C. Ford, 2 sv., Boston 1920, sv. I., s. 196.

⁵¹ Ve vystoupení na X. mezinárodním kongresu historiků řekl O. Handlin, že Bancroftova koncepce „zvláštní mise“ Ameriky se stala významnou součástí myšlenkového světa následujících generací, které viděly USA jako stát jdoucí „v předvoji všeobecného procesu vývoje, kterým musí projít všechny země“. Handlin, O.: *The Central Themes of American History*, in: *Relazioni del X congresso Internazionale di Scienze Storiche*. 1955, sv. I., s. 143.

Další příklady soudobého výkladu Bancroftovy idealizace americké buržoazní demokracie podává L. Hertz, když říká: „pro Bancrofta kontrast mezi Amerikou a Evropou není jen protikladem protestantismu a katolicismu. U něj je to kontrast mezi „pracujícími třídami“ a „rytířstvem“, „demokratickou svobodou“ a „monarchiemi“, „spravedlností“ a „titulovaností“ — krátce řečeno, mezi rozdílnými fázemi liberální a aristokratické kultury“. Hartz, L.: *American Historiography and Comparative Analysis: Further Reflections*, *Comparative Studies in Society and History*, sv. 5., č. 4, July 1964, s. 375.

⁵² Například popis počátků revoluce: „Lid kontinentu se s nezlomnou energií podřídil jedinému všeobecnému impulsu, podobně jako jarní půda, která se na příkaz přírody rozevírá bez viditelného úsilí, aby otevřena cestu životu a ideální harmonii“. Bancroft, G.: *History of US...*, sv. VII., s. 21.

⁵³ Z jeho prezidentské adresy Americké historické společnosti čtené 27. XII. 1924 v Richmondu. Andrews, Ch.: xxx, *American Historical Review*, sv. XXX., č. 2, January 1925, s. 229.

⁵⁴ Bancroft, G.: *History of US...*, sv. I., s. V. Bancroft na tomto, ale i na dalších místech poznamenává, že jeho dílo je napsáno na základě „dokumentů zasluhujících důvěry“ a různých pramenů.

Případní kritikové neměli a nemají s Bancroftovým dílem těžkou práci. Bez velkého úsilí lze odhalit jeho hlavní slabiny. Především je to neadekvátní zpracování dějin koloniálního období. To bylo podřízeno vyššímu cíli, vylíčení cesty k revoluci. Proto byla vypuštěna řada faktů, nevěnovala se téměř vůbec pozornost hospodářskému vývoji kolonií, povrchně byly zkoumány i jiné než politické a diplomatické aspekty vztahu mezi koloniemi a mateřskou zemí. Další slabinou je určitá povrchnost díla, omezeného pouze na sféru diplomaticko-politickou a podřízenost celé koncepce jedinému hlavnímu syžetu — probojování ideje svobody. Idealizace koloniálního i revolučního období směřuje k jedinému cíli, který v řadě otázek nepřipouští konkrétnější rozbor, k cíli, jímž je vytvoření modelu americké „výjimečnosti“.

Opěvování slavné minulosti, již byla pro Američany v polovině 19. století válka za nezávislost, duch optimismu, pronikající celou prací a jakoby předurčený symbolizovat rostoucí sílu mladé buržoazní republiky, výrazná a přímo barvitá forma výkladu — to vše Bancroftovým dějinám Spojených států zajistilo obrovskou popularitu u širokého okruhu čtenářů. Svědčí o tom i četná další vydání knihy, která se podle názoru J. F. Jamesona stala „standardem historického bádání v USA“.⁵⁵

Bancroft se stal nejvýznamnějším představitelem americké „rané školy“, historikem, který nejnepříjemněji ztělesnil její charakteristické rysy a zvláštnosti. Při všech uvedených nedostatcích se Bancroftovo dílo v osvětlení základních stránek revoluce a v jejím celkovém zhodnocení ostře odráží na pozadí řady prací jeho současníků, jako byli G. Tucker, H. C. Van Schaack či L. Sabine.⁵⁶ Koncepčně srovnatelný, i když zdaleka ne tak proslavený je autor Dějin Nové Anglie, J. G. Palfrey.⁵⁷

ДЖОРДЖ БЭНКРОФТ И «РАННЯЯ ШКОЛА» ОБ АМЕРИКАНСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ

Представленная статья посвящена роли Дж. Бенкрофта в американской историографии, касающейся войны за независимость. Основные черты господствовавшей в половине XIX века концепции войны за независимость наиболее точно обозначились в работах Бенкрофта, основателя и главы так называемой «ранней школы». Теоретико-методологические основы исторических воззрений Бенкрофта сформировались в конкретных условиях американской действительности и под влиянием методологии Гегеля, Ранке и его школы. Крупнейшей работой Бенкрофта, принесшей ему известность и выдвинувшей его, по мнению буржуазных историков, на место «отца» американской истории — История Соединенных штатов.

У Бенкрофта вся американская история — прогрессивное развитие по божественному предначертанию в направлении осуществления идеи, заложенной с самого начала существования Америки — идеи «свободы». Дух колоний, с самого начала требовал свободы. Американская революция, по Бенкрофту — часть божественного плана улучшения общества и его членов, естественное и логическое проявление духа американских институтов и духа народа. Достоинством Бенкрофта являлось его

⁵⁵ Jameson, J. F.: *The History and Historical Writing in America*, Boston 1891, s. 103.

⁵⁶ Tucker, G.: *The History of the United States*, 4 sv., Philadelphia 1856—1857. Van Schaack, H. C.: *The Life of Peter Van Schaack*, New York 1842. Sabine, L.: *Biographical Sketches of Loyalists*, 2 sv., 1847, 2. vyd. 1864.

⁵⁷ Palfrey, J. G.: *History of New England*, 5 sv., 1858—1890.

глубокое убеждение в революционном характере войны за независимость. Но Бэнкрофт видел главную причину этой революции в столкновении несовместимых принципов свободы и тирании, расставленных по простой схеме: «зло» представлено англичанами, «добро» всеми американцами. Бэнкрофт, к сожалению, отказался от серьезного анализа составных частей широкой коалиции антибританского лагеря.

Бэнкрофтская интерпретация истории США и соответственно американской революции пронизана идеями национализма. Автор утверждает в сознании читателей убеждение, что в результате торжества революции были впервые осуществлены «на практике» идеалы подлинной свободы, что определенно превращало США в модель для остального мира. Национализм Бэнкрофта тесно переплетается с рассуждениями об особых качествах американцев, предопределивших их особую миссию в истории, «миссию носителей евангелия свободы».

Такому содержанию работы Бэнкрофта вполне соответствовал яркий и эмоционально-патетический стиль изложения материала. Труд Бэнкрофта — первое в американской историографии многотомное исследование, основанное на широком круге документальных материалов, использовании американских и европейских архивов. Все это обеспечило большую популярность Истории США Бэнкрофта у широкого круга читателей — чем свидетельствовали многочисленные переиздания работы.

